

29.februar 2016

NOTAT

Sortandeproblematikken

i forbindelse med

Kystnær havvindmøllepark i Sejerø Bugt

Opsamling

Energistyrelsen har udarbejdet en revideret miljøvurdering (VVM-redegørelse) for en kystnær havvindmøllepark i Sejerø Bugt umiddelbart nord for Røsnæs. Redegørelsens konklusion er, at det vil være miljømæssigt forsvarligt at etablere en havvindmøllepark på 200 MW med op til 66 vindmøller. VVM-redegørelsen var i offentlig høring, som sluttede den 8. februar 2016.

Der har været tale om en ikke-fuldstændig VVM-proces, som bør gå om. Den reviderede VVM var i offentlig høring uden at være færdiggjort og uden at centrale faglige rapporter indgik i høringsmaterialet.

VVM-redegørelsen er desuden utilstrækkelig fagligt underbygget for så vidt angår vurdering af konsekvenserne for verdensbestanden af sortænder og sortænderne på udpegningsgrundlaget for Danmarks tredjestørste og nærtliggende Natura 2000-område (EU-fuglebeskyttelsesområde F94).

Ifølge EU's retsregler vedrørende fuglebeskyttelse og påvirkning af Natura 2000-områder skal der foreligge solid videnskabelig evidens for, at der ikke vil ske skade på de beskyttede naturressourcer, før projekter kan tillades. Etablering af en kystnær havvindmøllepark i Sejerø Bugt vil være i strid med dette princip.

Det ville herudover være energipolitisk uklogt, at etablere den planlagte i alt 350 MW havvindmøllekapacitet i Sejerø Bugt og Smålandsfarvandet. De faglige beregninger og vurderinger, som er foretaget i forbindelse med den reviderede VVM for begge disse havvindmølleparker, viser, at dette ville resultere i så stor en dødelighed hos verdensbestanden af sortænder, at selv meget moderate yderlige påvirkninger ikke vil kunne accepteres. Fremtidig udvikling af havenergianlæg i store dele af de danske farvande og i resten af Vesteuropa ville dermed umuligøres.

Indholdsoversigt

1. Introduktion.....	2
2. Ufærdigt og ufuldstændigt og høringsmateriale.....	5
3. Utilstrækkelig vurdering af konsekvenser for den globale sortandebestand	8
4. Utilstrækkelig vurdering af konsekvenser for sortænder på udpegningsgrundlag for nærtliggende EU-fuglebeskyttelsesområde (F94)	11
5. Utilstrækkelig vurdering af kumulative effekter	14
6. Ikke ”bydende nødvendige samfundshensyn” og mangel på overvejelser om alternative placeringer....	15
7. Konklusion	15

1. Introduktion

Den 14. december 2015, oplyste Energistyrelsen på sin hjemmeside under opslag vedrørende kystnære havvindmølleprojekter, at en revideret VVM-redegørelse for en kystnær havvindmøllepark i Sejerø Bugt blev sendt i en 8 ugers offentlig høring. Dette er den kortest tilladte høringsperiode for sådanne sager. I opslaget var der links til VVM-redegørelsen med tilhørende faglige baggrundsrapporter.

Samtidigt oplyste Energistyrelsen på hjemmesiden, at den ville bestille en 3.parts-ekspertvurdering af metoden til vurdering af effekten af havvindmøllerne i Sejerø Bugt på sortænder, hvilket er et helt centralt element i VVM'en.

Sortænder nyder en særlig beskyttelse under EU's habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiv, og en stor del af verdensbestanden af sortænder forekommer i Sejerø Bugt i perioder af året, ligesom sortænder indgår i udpegningsgrundlaget for Danmarks 3 største EU-fuglebeskyttelsesområde (EU-fuglebeskyttelsesområde F94) som ligger i den østlige del af bugten og nær den potentielle havvindmøllepark.

Betydningen af sortandeproblematikken i Sejerø Bugt er blevet aktualiseret af nye undersøgelser, som har vist, at netop Sejerø Bugt - og i meget høj grad selve havvindmølleområdet – er et vigtigt levested for et meget stort antal af sortænder i deres fjerfældningsperiode. Dette er ny viden, som er etableret efter Sejerø Bugt blev udpeget som potentielt havvindmøllepark område. I fjerfældningsperioden kan sortænder ikke flyve og er derfor særligt sårbare overfor forstyrrelser.

Konsekvenserne for ikke-fjerfældende sortænder blev delvist belyst i forbindelse med den første VVM-redegørelse, hvor det konkluderedes, at der af hensyn til sortænder maksimalt kunne etableres en 100 MW havvindmøllepark i Sejerø Bugt. Samtidig blev det slået fast, at der pga. kumulative effekter dog ikke kunne

tillades møller i Sejerø Bugt, hvis der etableredes en vindmøllepark (på op til 200 MW) i Smålandsfarvandet eller ud for Sæby. Disse to steder her også - om end mindre betydning - som levested for sortænder.

Selv med disse begrænsninger fremgik det imidlertid af de faglige baggrundsrapport, at eksperterne ikke kunne afvise, at der var risiko for uacceptabel skade på sortænderne.

I et strateginotat fra Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet dateret den 9. september 2015, præsenteredes derfor to mulige fremgangsmåder for den videre proces. Enten kunne ministeriet udskyde det statslige udbud i 3 år, og i mellemtiden sikre opdatering af det foreliggende forældede og utilstrækkelige datagrundlag vedrørende forekomsterne af sortænder i de danske farvande. Dette blev vurderet til at ville koste omkring 4 mio. kr. til udførelse af nye og bedre fugletællinger og til faglig metodeudvikling i forhold til at kunne foretage ordentlige konsekvensvurderinger. Eller man kunne fortsætte udbuddet med de begrænsninger, der var på hvor mange MW, der kunne etableres i Kattegat (Sejerø Bugt, Smålandsfarvandet og farvandet ud for Sæby).

I forbindelse med den sidste model udtryktes det, at den ville lide af, at det så næppe kunne forventes rentabelt, at etablere havvindmøller i Kattegat, men kun i Vesterhavet.

Dette scenarie blev der vendt op og ned på efterfølgende, da den internationale NGO'en Wetlands International (WI) udgav nye tal for størrelsen af verdensbestanden af sortænder. WI mente, at bestanden kunne anses for at være større end tidligere antaget, hvilket fik Dansk Vindmølleindustri og European Energy til i høringsvar at kræve nye vurderinger af, hvor stor en øget dødelighed der så ville kunne accepteres. Beregningerne skulle nu tage udgangspunkt i en skønnet verdensbestand på 600.000 fugle, og ikke på 550.000, som var udgangspunktet for vurderingerne i den første VVM.

Energistyrelsen og Naturstyrelsen modtog herudover en lang række andre indsigelser med kritik af sortandekonsekvensvurderingerne i VVM-redegørelsen. Disse stammede fra enkeltpersoner, fra Dansk Ornitologisk Forening, m.fl.

En væsentlig kritik i disse indsigelser fokuserede på:

- det anvendte datagrundlag var utilstrækkeligt, og den i VVM-redegørelsen anvendte metode til at opgøre antallet af sortænder i Sejerø Bugt var utidssvarende og uegnet til dykænder.
- der i september 2015 var udkommet en ny rapport fra Dansk Center for Miljø og Energi (DCE) ved Århus Universitet, som burde indgå i vurderingen af effekten på den globale sortandebestand og på fuglebeskyttelsesområdets bestand af sortænder. Denne rapport dokumenterede bl.a., at selve Sejerø havvindmølleområdet var et meget vigtigt opholds- og fødesøgningsområde for især fjerfældende sortænder grundet området meget moderate skibstrafik, tilpasse havdybde og rige fødegrundlag for sortænder i form af muslinger og snegle på havbunden. Rapporten påpegede desuden, at fjerfældningsperioden er vital for sortænder, som er meget sårbare og ekstra følsomme overfor forstyrrelser i denne livsfase, fordi de ikke kan flyve væk ved forstyrrelser.
- der forelå ikke en tilstrækkelig vurdering i VVM'en af havvindmølleparkens negative effekt på specifikt sortænderne på udpegningsgrundlaget for det nærliggende EU-fuglebeskyttelsesområde F94.

I den reviderede VVM-redegørelse tog Energistyrelsen udelukkende hensyn til, at verdensbestanden af sortænder var vurderet til at være større end tidligere antaget og styrelsen konkluderede i den reviderede VVM, at der kan accepteres en større dødelighed, end man havde regnet sig frem til i den oprindelige VVM. Ifølge den reviderede VVM-redegørelse kan der etableres 350 MW havvindmøller i Sejerø Bugt og Smålandsfarvandet. 200 MW i Sejerø Bugt og 150 MW i Smålandsfarvandet – eller omvendt. Det kan desuden konstateres, at vindmølleparkplanerne ud for Sæby ikke længere omtales i forbindelse med kumulative effekter i den reviderede VVM for vindmølleparken i Sejerø Bugt.

For Sejerø Bugt er der således åbenlyst tale om en markant anderledes vurdering end i den første VVM, idet der nu foreslås tilladt en dobbelt så stor vindmøllepark.

Den eneste imødekommelse fra Energistyrelsens side af kritikken af sortandekonsekvensvurderingerne er, at vindmøllerne skal placeres mindst 5 km væk fra EU-fuglebeskyttelsesområde F94, og ikke 3 km væk, som foreslået i den oprindelige VVM. Der vil i følgende afsnit blive gjort rede for, hvorfor denne ændring er utilstrækkelig og fagligt irrelevant.

I forbindelse med lanceringen af den offentlige høring oplyser Energistyrelsen på sin hjemmeside:

”Konklusionerne i de nye VVM-redegørelser er blevet testet af en tredjepart. Ekspertene er ikke enige om, hvilken metode der er bedst til at vurdere risikoen for sortænder. 3. partskonsulenterne er nu blevet sat i gang med at genberegne datagrundlaget med den alternative metode.” Til trods herfor oplyste Energistyrelsen samtidig – og meget overraskende - at den, uanset resultatet af den bestilte nye vurdering, opfattede den reviderede VVM som **”fuldgyldig”**.

Efter at have modtaget kritik af denne fremgangsmåde tilføjede Energistyrelsen følgende til formuleringen på hjemmesiden: **”Den metode der er anvendt i VVM-redegørelsen ses som den mere konservative metode, hvorfor dette ikke ændrer på, at Energistyrelsen vurderer, at VVM-redegørelserne er fuldgyldige i sig selv. Det videre arbejde handler primært om at blive klogere på, hvilken metode der er den rigtige at bruge fremadrettet i VVM-redegørelser.”**

Den nye formulering ændrer imidlertid ikke på, at der er væsentlige uenigheder mellem de af Energistyrelsen involverede eksperter om både de mulige negative effekter på sortænderne, og om hvilken metode der bør anvendes til at nå frem til en holdbar vurdering og konklusion. En bare tilnærmelsesvis tilstrækkelig og endelig vurdering foreligger helt enkelt ikke.

Dette understreges også af Energistyrelsens egen udtalelse om, at den har bestilt en ny tredjepartsvurdering, for **”at blive klogere på hvilken metode, som vil være den rigtige at bruge fremadrettet”**.

Det ligger i sagens natur, at den metode Energistyrelsen vil nå frem til er den rigtige og som den vil benytte i lignende sager fremover, også burde være den, som benyttes i nærværende VVM.

Endelig er det helt uden belæg, når Energistyrelsen udtaler, at den **”metode der er anvendt i VVM-redegørelsen ses som den mere konservative metode”**. Tværtimod vil enhver neutral gennemgang af det foreliggende faglige baggrundsmateriale vise, at der hersker stor og tydelig uenighed blandt de anvendte eksperter om dette spørgsmål, og at det vil kræve nye fugleoptællinger, metodeudvikling og mere tid at afklare dette spørgsmål.

2. Ufærdigt og ufuldstændigt og høringsmateriale

Efter høringsperioden startede den 14. december 2015, anmodede undertegnede om aktindsigt hos Energistyrelsen i de beregninger og vurderinger, som man måtte formode lå til grund for Energistyrelsens væsentligt ændrede VVM-konklusion.

Af aktindsigtsmateriale fremgik det, at Energistyrelsen dernæst havde bedt Energinet.dk indgå en kontrakt med de oprindeligt benyttede faglige konsulenter fra Rambøll og Dansk Hydraulisk Institut (DHI) om at udarbejde en "tillægsvurdering" af sortandeproblematikken.

Desuden fremgik det, at Energistyrelsen havde bedt Energinet.dk om at bestille et fagligt review/en second opinion vedrørende sortandeproblematikken på grund af de mange uafklarede spørgsmål i materialet fra Rambøll og DHI. NIRAS og DCE blev hyret til at stå for denne ekstra vurdering.

Begge disse faglige baggrundsrapporter indgik ikke i det høringsmateriale som Energistyrelsen stillede til rådighed for offentligheden i forbindelse med høringen af den reviderede VVM-vurdering.

"Tillægsvurderingen" fra Rambøll og DHI resulterede i en rapport ("**Sejerø Bugt Offshore Wind Farm – Supplementary Assessment for Common Scoter following revision of the PBR threshold**"). Rambøll og DH, Den 5. nov. 2015), hvor eksperterne udtrykker, at der er meget stor usikkerhed om, hvor mange sortænder der findes i verden og i Sejerø Bugt og også om disse bestandes status (fremgang, stabil eller vigende?). Det fremhæves tillige, at undersøgelser har vist et markant fald i bestanden af sortænder i Kattegat og Østersøen (ca. 50 % i perioden 1993 - 2008).

I rapporten udtrykker eksperterne, at den overordnede usikkerhed om verdensbestandens status kombineret med det drastiske fald i Østersø og Nordsøbestanden betyder, at man ikke med fagligt belæg kan udelukke alvorlig skade på sortænderne, hvis der stilles havvindmølleparker op i Sejerø Bugt og i Smålandsfarvandet.

Denne "tillægsvurdering" fra Rambøll/NIRAS blev først lagt ind i det offentlige høringsmateriale på Energistyrelsens hjemmeside den 10. januar 2016 – mere end halvt inde i høringsperioden – og først efter, at undertegnede havde efterlyst dette hos Energistyrelsen. (Se bilag 1 over hvilke faglige rapporter om sortandeproblematikken, som blev udarbejdet under den første høringsrunde og frem til afslutningen af høringsrunden om den revidere VVM-vurdering).

Den efterfølgende review/second opinion-vurdering fra NIRAS og DCE konkluderede, at sortandevurderingerne foretaget i den første VVM-redegørelse og i den ovennævnte "tillægsvurdering" fra Rambøll/DHI havde en lang række fundamentale faglige mangler og metodiske svagheder. Bl.a. fremhæves det, at vurderingen bør indeholde en analyse af påvirkningen af de særligt sårbare fjerfældende sortænder, som forekommer i stort antal i området, og at der bør udføres en *systematisk vurdering* af kumulative effekter fra andre vindmøllepark-projekter ("**Review of Common Scoter Appropriate Assessment Sejerø Bugt and Smålandsfarvandet Offshore Wind Farms**", NIRAS, 30 nov. 2015 og "**Second Opinion on Sejerøbugten and Smålandsfarvandet EIA's and Appropriate Assessments**", DCE, 26 nov. 2015).

Selv om denne rapport må anses for at være meget centralt element i den faglige vurdering af konsekvenserne for sortænder indgår den ikke i det offentliggjorte høringsmateriale – til trods for at undertegnede allerede tidligt i januar efterlyste dette hos Energistyrelsen.

Enhver neutral gennemgang af begge ovennævnte faglige rapporter vil kunne konstatere, at der er et klart modsætningsforhold mellem eksperternes vurderinger og Energistyrelsens konklusion i den reviderede VVM.

Undertegnede bad derfor igen den 7. januar 2016 om aktindsigt hos Energistyrelsen i:

1. De beregninger som måtte antages at ligge til grund for Energistyrelsens konklusion om, at 350 MW var acceptabelt i Sejerø Bugt og Smålandsfarvandet.
2. Den bestilling af en ny faglig 3.partsekspertvurdering, som Energistyrelsen havde annonceret på sin hjemmeside, at den ville iværksætte for at finde frem til "den rigtige konsekvensvurderingsmetode" for sortænder.

Med hensyn til beregningerne oplyste Energistyrelsen skriftligt undertegnede den 15. januar 2016, at der ikke forelå andre eller nyere beregninger og faglige vurderinger end dem, som fremgik af "tillægsvurderingen" fra Rambøll og DHI.

Det rejser et spørgsmål om, hvordan Energistyrelsen i den reviderede VVM-vurdering kan konkludere, at der kan etableres en havvindmøllepark på 150 eller 200 MW i Sejerø Bugt, mens de involverede eksperter ikke kan afvise, at der så kan ske uacceptabel skade på verdensbestanden af sortænder. Dette har ikke kunnet oplyses og begrundes.

Med hensyn til bestillingen af 3.partsekspertvurderingen fremgik det af aktindsigt materialet, at Energinet.dk kort efter at den offentlige høring blev igangsat havde indgået kontrakt med NIRAS og DCE om at udføre dette arbejde. Af kontrakten fremgik bl.a. at NIRAS og DCE skulle forsøge at:

- vurdere den i VVM'en anvendte overordnede metode (beregning af acceptabel øget dødelighed – PBS) og om muligt at benytte en alternativ metode til en ny vurdering
- afklare forholdene omkring de fjerfældende fugle
- foretage en systematisk vurdering af de kumulative effekter
- give input til vurdering af konsekvenserne for sortænder som en del af udpegningsgrundlaget for det nærtliggende EU-fuglebeskyttelsesområde F94.

Energistyrelsens/Energinet DK's bestilling hos NIRAS/DCE drejer sig således om de helt grundlæggende aspekter, som flere af indsigelserne i forbindelse med den første høring havde peget på, og som fortsat er helt utilstrækkeligt belyst i den reviderede VVM og i det samlede offentliggjorte høringsmateriale.

Af aktindsigt materialet fremgik desuden, at NIRAS/DCE først forventedes at aflevere denne vurdering til Energinet.dk/Energistyrelsen midt i januar 2016 – altså langt inde i høringsperioden.

Den 5. februar 2016 lykkedes det undertegnede vha. af anmodning om aktindsigt at modtage et udkast til denne rapport. Rapporten indeholder alvorlige betænkeligheder ved den anvendte metodik, og oplyser samtidig, at det har været umuligt indenfor den korte tidsramme, som var til rådighed, at udvikle en ny, bedre og mere fuldstændig konsekvensvurderingsmetode. ("**Common Scoter Asssment, Smålandsfarvandet and Sejerø Bugt Offshore Windfarms**", NIRAS og DCE - Aarhus Universitet, feb 2016)

I udkastet til rapporten konkluderes desuden - med en række forbehold - og i modstrid med forfatterens manglende tiltro til den anvendte metode - at der nok vil kunne opsættes 350 MW vindmøllekapacitet i

Sejerø Bugt og i Smålandsfarvandet, uden at dette vil gå uacceptabelt hårdt ud over verdensbestanden af sortænder, ligesom det pointeres, at der fortsat mangler en tilstrækkelig og samlet analyse af konsekvenser for sortænder i F94. Det er et uforudsigeligt krav under EUs habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiv, at en sådan analyse skal foretages.

Endelig indgår der en alvorlig kritik i rapporten af udpegningen af Sejerø Bugt som havvindmøllelokaltet, idet det konstateres at der burde have været foretaget en forudgående screenings- og planlægningsproces vedrørende særligt sårbare arter før staten lagde sig fast på de 6 lokaliteter, som nu er i statsligt udbud. lokaliteter. Dette, angiver rapporten, er en nødvendig forudsætning for at opnå minimal negativ og acceptabel påvirkning af sårbare arter og samtidig maksimal udbygning af havvindmøllekapaciteten på havet.

Selv om denne faglige vurdering åbenlyst er central for VVM'en og offentlighedens indsigt i den faglige vurdering, er denne rapport først blevet udarbejdet sideløbende med at høringen foregik, og er først blevet afleveret til Energistyrelsen/Energinet.dk af konsulenterne den 22. februar 2016 – det vil sige 14 dage efter at høringsfasen var afsluttet!

Undertegnede bad Energistyrelsen om at få aktindblik i denne helt afgørende faglige vurdering den 24. februar, men har fortsat ikke fået den tilsendt.

Energistyrelsen har derimod, som allerede nævnt, ved høringens start den 15. december 2015 tilkendegivet på sin hjemmeside, at den fandt, at der på tidspunktet for igangsætning af høringen forelå tilstrækkeligt og "**fuldgyldigt**" VVM-materiale.

Når man ser på ovennævnte forløb, står det klart, at Energistyrelsen har:

- fremlagt utilstrækkeligt VVM-høringsmateriale til offentligheden om et meget centralt aspekt i VVM-vurderingen
- igangsat den offentlige høring af den reviderede VVM før der forelå et rimeligt konsolideret fagligt grundlag for sortandekonsekvensvurderingen.

Denne håndtering af VVM-processen strider meget klart både imod ånden og bogstaverne i de gældende regler om VVM (Jf. bl.a. Planloven, Loven om Vedvarende Energi, Bekendtgørelse om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) i medfør af lov om planlægning § 5, Europaparlamentets og Rådets direktiv 2014/52/EU af 16. april 2014 om ændring af direktiv 2011/92/EU om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet, Århus konventionen og adskillige andre både nationale og internationale retsregler).

I fald Energistyrelsen fortsat vil arbejde for, at der udbydes et projekt vedrørende opstilling af en kystnær havvindmøllepark i Sejerø Bugt, må de relevante faglige baggrundsrapporter offentliggøres, som en del af høringsmaterialet, ligesom et tilstrækkeligt færdiggjort høringsmateriale må foreligge før en ny offentlig høring eventuelt kan foregå.

Det må antages, at en eventuel henvendelse til danske klageinstanser, herunder Ombudsmanden og Energiklagenævnet og eventuelt EU-kommissionen vil resultere i den samme vurdering.

3. Utilstrækkelig vurdering af konsekvenser for den globale sortandebestand

I VVM-redegørelsens konklusion siges det, at "En møllepark på 200 MW ved Smålandsfarvandet og møllepark på 150 MW ved Sejerø Bugt vurderes at kunne etableres uden skadevirkning på bestandsniveau". (Det skal her siges, at det andre steder i VVM-vurderingen fremgår, at der også vil kunne tillades 200 MW i Sejerø Bugt og 150 MW i Smålandsfarvandet.)

Både i forbindelse med den første VVM-redegørelse og i forbindelse med den reviderede VVM står det imidlertid klart, at vurderingerne af konsekvenser for sortænder hviler på et utilstrækkeligt fagligt grundlag – både hvad angår den globale bestand og sortænderne på udpegningsgrundlaget for EU-fuglebeskyttelsesområde F94. Disse usikkerheder påpeges i samtlige de faglige baggrundsrapporter fra Rambøll/ DHI og NIRAS/ DCE.

Tre af de centrale usikkerheder er:

1. **Den eksisterende viden om antallet af sortænder i vindmølleområdet og dets omgivelser er meget utilstrækkelig**

Samtlige de involverede eksperter udtrykker i deres faglige rapporter, at datagrundlaget er spinkelt og ufuldstændigt, idet der historisk er foretaget ganske få optællinger af sortænder i området (i F94 og Sejerø Bugt i det hele taget). Eksperterne tager også tydelige og alvorlige forbehold overfor deres egne vurderinger af antallet af sortænder og i forbindelse med beregningerne af, hvor mange fugle som vil fortrænges og dø. Dette ignoreres i Energistyrelsens reviderede VVM.

2. **Den i VVM-redegørelsen anvendte fugle-optællingsmetode er ikke fagligt forsvarlig**

Vurderingerne af hvor mange sortænder, der opholder sig i Sejerø Bugt, hviler på anvendelse en optællingsteknik, hvor der er fløjet lavt og hurtigt (mere end 150 km/tim) hen over havoverfladen (i 75 meters højde), hvilket resulterer i, at en stor del af sortænderne, som er dykænder, skræmmes og dykker, før flyet med humane observatører bevæger sig hen over området. Derfor registreres alene de sortænder, som observatørerne er i stand til at identificere på havoverfladen.

Metoden kan benyttes til at vurdere udviklings-trends hos bestande, idet den giver mulighed for at sammenligne historiske data med resultaterne fra nyere optællinger, foretaget vha. samme metode, men metoden er uegnet til at konstatere det faktiske antal af forekommende sortænder.

Dette er vigtigt, da metoden i VVM-sammenhængen anvendes til at skønne det faktiske antal forekommende fugle, og dette skøn danner udgangspunkt for efterfølgende beregninger af, hvor mange fugle som vil dø, og hvad dette betyder for opretholdelse af verdensbestanden af sortænder og sortænder i F94.

At optællingsmetoden, er misvisende, indikeres bl.a. ved, at man i Sejerø Bugt den 2. september 2014 optalte i alt 228 sortænder i mølleområdet og indenfor en afstand på 3 km, mens man dagen efter vha. en moderne og tidssvarende optællingsmetode talte 17.995 individer i bugten - og i øvrigt med store koncentrationer i og omkring mølleområdet. ("**Relationen mellem den geografiske fordeling af**

fjerfældende havdykænder og menneskelige aktiviteter i Sejerøbugten. Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi", Aarhus Universitet, 11. september 2015).

I bl.a. England og Tyskland er det påbudt, at benytte en mere tidsvarende optællingsmetode i forbindelse med VVM-redegørelser. Her skal der flyves 475 meter over havoverfladen, og fugle tælles ikke af humane observatører i flyene, men vha. langt mere pålidelig digital fototeknik.

Disse grundlæggende metodiske problemer ignoreres i Energistyrelsens reviderede VVM-redegørelse.

3. **VVM'ens antagelser om fortrængning, øget dødelighed - og den beregnede "potentielle biologiske fjernelse" ("Potential Biological Removal, PBR") - hviler på et helt utilstrækkeligt fagligt grundlag**

Den i VVM-vurderingen anvendte metode til at vurdere konsekvenserne for sortænder kan kort beskrives således: Ud fra data om sortandebestandens faktiske størrelse i projektområdet regnes der på, hvor mange individer der vil fortrænges og efterfølgende dø af sult på grund af øget fødekongurrence i de levesteder de fortrænges til. Man skal derfor kende fortrængningsgraden og estimere, hvor mange af de fortrængte fugle som vil dø af sult. Dette resultat holdes så op mod, hvor stor en ekstra dødelighed man formoder, den samlede sortandebestand kan tåle ("Potential Biological Removal", PBR) uden at den tager uoprettelig skade.

Samtlige de involverede eksperter erkender klart i alle de faglige baggrundsrapporterne, at der er meget store problemer med at sætte pålidelige tal på samtlige disse trin i beregningen.

Usikkerhed vedrørende fortrængning

For så vidt angår fortrængning antager Rambøll og DHI, at 75 % af sortænderne i selve mølleområdet vil fortrænges, mens NIRAS og DCE tager udgangspunkt i en fortrængning fra mølleområdet på 70 %. Rambøll og DHI anslår, at fortrængningen uden for mølleområdet og ud i en afstand af 3 km vil være på 50 %, mens NIRAS og DCE her operer med en gradvis aftagende fortrængning ud til en afstand på 5 km fra selve havvindmølleparken. Dette er imidlertid alt sammen meget skønnede tal, da der næsten ikke eksisterer relevant viden om disse forhold.

I andre nye danske VVM-redegørelser og konsekvensvurderinger for vindmøller antager man således andre og større fortrængnings-procenter. I fx VVM-rapporten: **Omø South Nearshore A/S, Natura 2000 konsekvensvurderingen for Omø Syd Havmøllepark**", Orbicon 6. november 2015, opereres der med en 90 %' s fortrængning af sortænder i mølleområdets og i bufferzonen.

En ny og større engelsk udredning fra den engelske Joint Nature Conservation Committee, oplyser også, at der foreligger meget lidt information vedrørende dette, men at det vides, at sortænder hører til de mest forstyrrelsesfølsomme fugle - og Komiteen rekommanderer, at man operer med en fortrængningseffekt for sortænder på mellem 80-100 %.

De i VVM-materialet meget forskellige og noget tilfældigt valgte fortrængningsprocentsatser har afgørende betydning for, hvilke konklusioner der drages.

Ifølge forsigtighedsprincippet og VVM-princippet om at tage udgangspunkt i worst case, burde beregningerne i forbindelse med VVM'en, ligesom Omø-rapporten, have fulgt de nye engelske

anbefalinger ("***Developing a Habitat Loss Method for Assessing Displacement Impact from Offshore Wind Farms***", Joint Nature Conservation Committee, Report 551, March 2015).

Problemerne med VVM-redegørelsens vurdering af fortrængningseffekten påpeges også i rapporten "***Review of Common Scoter Appropriate Assessment Sejerø Bugt and Smålandsfarvandet Offshore Wind Farms***", NIRAS, 30. nov 2015), hvor det pointeres, at Sejerø Bugt huser et meget stort antal af fjerfældende sortænder, som er særligt forstyrrelsesfølsomme og vil fortrænges langt ud over 5 km.

Disse fakta ignoreres i det af Energistyrelsen offentliggjorte høringsmateriale.

Endelig bør det indgå i vurderingerne om fortrængning af sortænder, at store vindmølleparker som den planlagte i Sejerø Bugt i stigende grad kan forventes at blive serviceret vha. helikoptere - i vejrlig, hvor det er svært at komme til vindmøllerne med servicebådene og i forbindelse med afvaskning, af-isning af møllevinger mv.

Skulle der blive anvendt helikoptere i Sejerø Havvindmøllepark, vil det åbne en helt ny dimension i sortandeproblematikken, som ikke berøres i den foreliggende VVM. I andre VVM-redegørelser for havvindmølleparker nær fuglebeskyttelsesområder er der nedlagt forbud mod anvendelse af servicehelikoptere, fx i forbindelse med tidligere planer om vindmøller i Ålborg Bugt

Usikkerhed ved at estimere dødeligheden

For så vidt angår antagelser om den øgede dødelighed eksisterer der heller ikke her relevant faglig viden. For at kunne foretage beregninger overhovedet, har de involverede konsulenter måttet benytte sig af udenlandske undersøgelser af fortrængning og øget dødelighed hos strandkader – en fugl med en helt anden adfærd, fødesøgning og levevis end sortænder, hvorfor denne sammenligning er stærkt kritisabel. Dette understreges også i "***Review of Common Scoter Appropriate Assessment Sejerø Bugt and Smålandsfarvandet Offshore Wind Farms***", NIRAS, 30. nov. 2015 samt i den tilhørende: "***Second Opinion on Sejerøbugten and Smålandsfarvandet EIA's and Appropriate Assessments***", DCE, 26. nov. 2015 og i "***Common Scoter Asssment, Smålandsfarvandet and Sejerø Bugt Offshore Windfarms***", NIRAS og DCE -Aarhus Universitet, feb 2016.

I Rambøll og DHI's tillægsvurdering af den 5. november 2015 gøres der nye forsøg på at beregne, hvor mange sortænder der kan dø som følge af havvindmøllerne i Sejerø Bugt og Smålandsfarvandet, uden at det går uacceptabelt hårdt ud over verdensbestanden af sortænder. Konsulenterne benytter her en såkaldt genopretningsfaktor for sortænder på 0,4 % i beregningerne. ("***Sejerø Bugt Offshore Wind Farm – Supplementary Assessment for Common Scoter following revision of the PBR threshold***". Rambøll og DH, 5. nov. 2015).

Ekspertene konkluderer på dette grundlag, at de ikke på fagligt grundlag kan udelukkes skade på den globale sortandebestand ved opstilling af 350 MW havvindmøllekapacitet i Sejerø Bugt og Smålandsfarvandet med 200 MW det ene sted og 150 MW det andet.

Allersidst i tillægsvurderingen gøres dog opmærksom på, at hvis man i stedet for tog udgangspunkt i en genopretningsfaktor på 0,5 %, ville man lige akkurat kunne opstille op til samlet 350 MW møller de to steder. Eksperternes faglige indstilling er imidlertid, at man ikke bør benytte denne faktor, da den forudsætter, at der er tale om en stabil verdensbestand, hvilket de ikke mener, der er grundlag for at antage. Beregninger baseret på denne ikke fagligt anbefalede genopretningsfaktor viser, at man så ville nå

op på en øget dødelighed hos verdensbestanden på godt 49 % af den "potentielle biologiske dødelighed" ("Potential Biological Removal, PBR").

I rapporten anbefales det, at man under alle omstændigheder holder sig under 50 % af PBR på grund af andre negative effekter stammende fra eksisterende vindmølleparker og andre aktiviteter og projekter, som giver anledning til øget dødelighed hos sortænder.

Selv hvis man tog udgangspunkt i 0,5 %, og altså ignorerede eksperternes anbefaling, ville man altså gå *helt* til grænsen af, hvad verdensbestanden af sortænder ville kunne tåle.

Det samme spørgsmål behandles også i review/second opinion-vurderingen fra NIRAS og DCE (som først lå færdig få dage før høringsperiodens ophør og ikke indgår i høringsmaterialet). Her mener konsulenterne, at man godt kan tale om en stabil bestand af sortænder i verden, og at man derfor godt kan benytte en genopretningsfaktor på 0,5 %. ("**Common Scoter Asssment, Smålandsfarvandet and Sejerø Bugt Offshore Windfarms**", NIRAS og DCE - Aarhus Universitet, feb 2016).

I samme vurdering stilles imidlertid store spørgsmålstegn ved om PBR-beregninger overhovedet er brugbare pga. de mange uklare faktorer og usikre skøn, som indgår i beregningerne, ligesom det også her pointeres, at opførsel af havvindmøller i Sejerø Bugt kan resultere i så stort et indhug i verdensbestanden af sortænder, at denne så ikke fremover ville kunne tåle yderligere påvirkning, hvorfor det vil forhindre tilladelse af havvindmøller i mange andre lokaliteter, hvor der kun ville være tale om meget begrænset negativ effekt på sortænder.

Samtlige de ovennævnte metodiske og faglige svagheder ignoreres i den reviderede VVM-redegørelse, som er sendt i høring af Energistyrelsen, og det må formodes, at en eventuel henvendelse til danske klageinstanser eller EU-kommissionen herom vil munde ud i en bekræftelse af, at konklusionerne vedrørende påvirkning af verdensbestanden af sortænder i VVM'en ikke i tilstrækkeligt omfang understøttes af de faglige baggrundsrapporter.

4. Utilstrækkelig vurdering af konsekvenser for sortænder på udpegningsgrundlag for nærtliggende EU-fuglebeskyttelsesområde (F94)

I den reviderede VVM-redegørelses konklusion siges det, at: "En begrænsning af (mølle)områdets østlige udbredelse ved en beskæring på 9,8 km² vil sikre en afstand på mindst 5 km til fuglebeskyttelsesområdet, som vil kunne afværge de skadelige virkninger på udpegningsgrundlaget."

Der mangler imidlertid en egentlig analyse (en "appropriate assessment by the competent authority") af den mulige effekt af vindmølleparken på sortænder, som indgår i udpegningsgrundlaget for EU-fuglebeskyttelsesområde F94 øst for havvindmølleområdet.

Dette fremhæves også i den review/second opinion-vurdering, som Energistyrelsen/Energinet modtog meget sent i forløbet fra NIRAS/DCE.

VVM'en og de offentliggjorte faglige baggrundsrapporter indeholder ingen egentlige beregninger eller vurderinger af dette, selv om det er et krav i habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet, at sådanne skal foretages.

Sådanne analyser er væsentlige og skal ifølge reglerne omfatte alle forhold, der kan forringe eller væsentligt forstyrre en udpeget lokalitet og dens udpegningsgrundlag.

Blot at indføre en betingelse, om at der skal holdes en arbitrær afstand på godt 5 km til fuglebeskyttelsesområdet, kan ikke anses for at efterleve forpligtigelsen til at foretage en egentlig og tilstrækkelig konsekvensvurdering.

Da det er påvist, at der er tale om en usædvanlig stor sortandebestand, som er fordelt ud i hele Sejerø Bugt, inklusiv i F94 og i det planlagte vindmølleparkområde, giver det desuden ikke faglig mening at opfatte sortandebestanden i F94 som en isoleret og selvstændig bestand, som vil kunne sikres ved af flytte møllerne 5 km væk. Det er fagligt evident, at fortrængning, øget fødekonekurrence og øget dødelighed, som følge af vindmøllerne vil resultere i øget dødelighed hos den samlede bestand i Sejerø Bugt, inklusiv hos den del af bestanden, som findes i F94.

Selv i det tilfælde at der havde været tale om en isoleret bestand, og at sortænderne altså alene forekom inde EU-fuglebeskyttelsesområdet, ville en afstand fra møllerne til fugleområdet på godt 5 km ikke kunne sikre mod negative konsekvenser for området's sortænder af følgende grunde:

Fjerfældende sortænder fortrænges langt udover 5 km. Fjerfældende sortænder, der som nævnt er særligt følsomme overfor forstyrrelser, fortrænges af forstyrrelser i langt større afstande end 5 km - det vil reelt sige fra størstedelen af EU-fuglebeskyttelsesområde F94. ("**Review of Common Scoter Appropriate Assessment Sejerø Bugt and Smålandsfarvandet Offshore Wind Farms**", NIRAS, 30. nov. 2015).

Ændring i sejlads og følgende fortrængning. Udover den direkte fortrængningseffekt forårsaget af vindmøllernes og den intensive servicebådstrafik i og omkring havvindmølleområdet, gør DCE også opmærksom på, at møllerne kan lede til omlægning af den eksisterende sejlads, som i dag går gennem mølleområdet. En del af denne trafik vil fremover formodes at gå øst om mølleområdet, hvilket også vil resultere i en forstyrrelseseffekt på sortænderne i EU-fuglebeskyttelsesområde F94 (side 8, "**Second Opinion on Sejerøbugten and Smålandsfarvandet EIA's and Appropriate Assessments**", DCE – Aarhus Universitet, 26. nov. 2015).

Den manglende egentlige konsekvensvurdering for sortænderne på fuglebeskyttelsesområde F94's udpegningsgrundlag bør endvidere sammenholdes med, at Naturstyrelsen i sin "*Basisanalyse for 2016-2021 for Sejerø Bugt, Saltbæk Vig, Bjergene, Diesbjerg og Bollinge Bakker*", Naturstyrelsen, december 2013) konkluderer, at Sejerø Bugt: "er måske det havdykandeområde i Danmark, hvor der synes at være størst behov for overvejelser omkring sejlads- og motorbådsjagtrestriktioner, grundet tegn på vigende bestande både i sommer- og vinterhalvåret".

I den forrige Natura 2000 plan for området ("*Natura 2000-plan 2010-2015. Sejerø Bugt, Saltbæk Vig, Bjergene og Bollinge Bakker*", Naturstyrelsen 2011) siges det i afsnit om generelle målsætninger, at "tilstanden og det samlede areal af levestederne for fældende trækfugle skal være stabilt eller i fremgang" (undertegnedes understregninger).

Og i "*Natura 2000-plan 2016-2021 for Sejerø Bugt, Saltbæk Vig, Bjergene, Diesbjerg og Bollinge Bakke Natura 2000-område nr. 154 Habitatområde H135 og H244, Fuglebeskyttelsesområde F94 og F99*". Naturstyrelsen 18. december 2014, fremgår det, at "tilstanden og det samlede areal af levestederne for

bjergand, edderfugl, fløjlsand, sortand, sædgås og klyde som trækfugle i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne" (undertegnedes understregninger).

Den reviderede VVM-redegørelses konklusion rimer på ingen måde med disse regler og mål, og en tilstrækkelig analyse og konsekvensvurdering af den mulige effekt på sortænderne i F94, mangler fortsat i VVM-materialet.

Kort før høringsfasen afsluttes modtog Energistyrelsen, som nævnt tidligere, en review/second opinion-vurdering fra NIRAS/DCE, hvor der indgår visse beregninger af, hvor stor en øget dødelighed sortænderne i F94 vil kunne tåle på grund af havvindmøllerne. Dette er, udover at være tvivlsomme beregninger, irrelevant, da en øget dødelighed og altså forudsigtelig reduktion af områdets forekomst af sortænder ikke kan accepteres, da det vil være i klar modstrid med målsætningen for områdets udpegningsgrundlag, inklusiv dets sortænder, som er at bestandene skal være stabile eller i fremgang (have "gunstig bevaringsstatus").

At der mangler faglig evidens, for at der ikke vil ske skade på sortandeforekomsten i F94, er ikke alene i strid med EU's Fugle- og Habitatdirektiv, men også med den implementerende danske lovgivning, herunder bl.a. Miljømålsloven, Bekendtgørelse om konsekvensvurdering vedrørende internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter ved projekter om etablering m.v. af elproduktion og elforsyning på havet mv.

Det bør desuden i denne sammenhæng nævnes, at en samlet vurdering af konsekvenser af havvindmøller for fugle i princippet bør baseres på 3 forhold:

- Vurderinger af øget dødelighed pga. sult som et resultat af fortrængning og øget fødekonkurrence.
- Øget dødelighed pga. kollision med møllevinger, som især vil gøre sig gældende om natten og i dårligt vejr, og områder hvor der rejses mange og store møller og som rummer koncentrationer af fugle (hvilket er tilfældet for sortænder i Sejerø Bugt).
- Vindmøllernes mulige barriereeffekt på fuglenes bevægelser til, fra og mellem opholdssteder. Dette må formodes at være en væsentlig faktor i Sejerø Bugt, hvor sortændernes bevægelser ind og ud af fuglebeskyttelsesområde F94 sandsynligvis følger en rute hen over havet, hvor vindmølleparken er tænkt placeret. Af Energistyrelsens reviderede VVM fremgår det, at Energistyrelsen vil kræve at vindmøllerne koncentrerer i vindmølleområdets vestlige del for at sikre 5 km's afstand fra møllerne til F94. Dette vil betyde, at der foreslås tilladt opstilling af en stor sammenhængende og koncentreret vindmøllepark, som står vinkleret og på tværs af sortændernes indflyvningsrute til hele den sydlige del af F94.

Det er derfor afgørende, at foretage en faglig vurdering af den barriere effekt dette kan afstedkomme, og af om denne effekt vil kompromittere opnåelse af den officielle målsætning om sikring af gunstig bevaringsstatus for sortænderne i fuglebeskyttelsesområdet.

Mens der er fokus på det første forhold (øget dødelighed pga fortrængning) i den reviderede VVM, behandles de to sidste forhold (kollision og barriereeffekt) kun helt overfladisk. Dvs. uden forsøg på analyse og beregninger af effekten. Og den mulige kombinationseffekt af de 3 forhold indgår ikke i vurderingerne.

Det må formodes, at en eventuel henvendelse til danske klageinstanser eller EU-kommissionen om de ovenfor beskrevne mangler og svagheder i konsekvensvurderingen for sortænder på udpegningsgrundlaget for F94 vil få medhold.

5. Utilstrækkelig vurdering af kumulative effekter

VVM-reglerne kræver, at der tages hensyn til mulige kumulative miljøeffekter. Dvs. til de mulige samlede negative effekter på den natur, der skal værnes om, således at både det aktuelle projekt, men også andre eksisterende og planlagte projekters mulige negative effekter vurderes i en samlet analyse.

I den reviderede VVM mangler der en systematisk vurdering af kumulative effekter. VVM'ens hovedfokus er på effekten af vindmølleparkens negative effekt på verdensbestanden af sortænder ("PBR hos flyway-bestanden"), hvilket kræver, at der foretages en logisk og systematisk vurdering af andre mulige negative påvirkninger af denne bestand. Uden en sådan kan det ikke vurderes, om verdensbestanden vil blive påvirket ud over dens samlede bæreevne, og antagelser herom vil alene hvile på helt generelle og ikke videnskabeligt funderede gæt.

I det offentliggjorte VVM-materiale behandles indgår fx svenske og tyske havvindmølleparker ikke i vurderingerne.

Denne mangel i VVM'en peges der også på i "**Review of Common Scoter Appropriate Assessment Sejerø Bugt and Smålandsfarvandet Offshore Wind Farms**", NIRAS, 30 nov. 2015 og "**Second Opinion on Sejerøbugten and Smålandsfarvandet EIA's and Appropriate Assessments**", DCE- Aarhus Universitet, 26 nov. 2015.

Det må formodes, at en eventuel henvendelse til danske klageinstanser eller EU-kommissionen om den manglende systematiske vurdering af dette i det offentliggjorte høringsmateriale vil resultere i, at høringen må annulleres/subsidiært gå om, når dette indgår i høringsmaterialet.

I den 3.partsekspertvurdering som Energistyrelsen modtog fra NIRAS/DCE den 22 februar 2016, og som undertegnede endnu kun har kunnet få at se i en ufærdig udgave, indgår tilsyneladende en noget mere systematisk vurdering af kumulative effekter fra andre igangværende, godkendte og ansøgte havvindmølleprojekter i Danmark, Sverige og Tyskland. Denne vurdering bygger imidlertid på lang række antagelser og skøn, bl.a. fordi der er anvendt meget forskellige metoder til konsekvensvurderinger i andre godkendte projekter. Som tidligere nævnt indgik denne vurdering ikke i VVM-høringsmaterialet.

6. Ikke ”bydende nødvendige samfundshensyn” og mangel på overvejelser om alternative placeringer

Ifølge EU-lovgivning i form af EU's fuglebeskyttelsesdirektiv, EU's habitatdirektiv og EU's VVM -direktiv - samt en lang række nationale lovgivningsmæssige bestemmelser vedrørende Natura 2000-områder gælder, at projekter ikke må gennemføres, hvis det ikke på videnskabeligt grundlag kan godtgøres, at der ikke vil ske skade på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag (her sortænder i F94).

Kun i helt særlige tilfælde vil sådanne projekter kunne godkendes, og der skal så være tale om projekter, som er ”bydende nødvendige af samfundsmæssige hensyn”. I EU habitatdirektivet er der nærmere gjort rede for, hvornår der kan være tale om sådanne projekter, og Sejerø Havvindmølleprojekt falder ikke indenfor denne kategori.

I forbindelse med Sejerø Bugt havvindmøllepark, hvor skade ikke kan udelukkes på hverken verdensbestanden af sortænder eller på sortænder som en del af udpegningsgrundlaget for F94, er der altså ikke tale om et samfundsmæssigt bydende nødvendigt projekt, og projektet bør derfor ifølge EU-lovgivningen ikke tillades.

Havde der været tale om et samfundsmæssigt bydende nødvendigt projekt, gælder desuden, at de ansvarlige myndigheder er forpligtet til at vurdere og undersøge, om der kan findes alternative løsninger - fx i form af alternative geografiske placeringer.

Dette ville kunne løses ved at udtage Sejerø Bugt som projektområde, og indskrænke det statslige udbud til de af de resterende 5 områder. Dette ville være muligt, da der ifølge Energistyrelsen kun kan forventes etableret vindmølleparker i 2 eller højst 3 af de udbudte områder.

Kravet om at belyse mulighederne for alternative placeringer i andre og mindre naturfølsomme områder blev rejst i flere indsigelser i forbindelse med den forrige VVM-høring af vindmølleplanerne i Sejerø Bugt. Bl.a. af Kalundborg afdelingen for Danmarks Naturfredningsforening.

Disse helt centrale forhold ignoreres i den reviderede VVM, og det må formodes, at en eventuel klage til danske klageinstanser eller EU-kommissionen herom vil resultere i medhold.

7. Konklusion

På ovenstående baggrund må det stå klart, at der er tale om:

- en utilfredsstillende VVM-proces, hvor en revideret VVM er sendt i offentlig høring uden at være færdiggjort og uden at relevante faglige rapporter indgår i høringsmaterialet
- en på afgørende punkter utilstrækkelig faglig vurdering af de negative konsekvenser den planlagte havvindmøllepark vil kunne have på verdensbestanden af sortænder og sortænderne på udpegningsgrundlaget for det nærliggende EU-fuglebeskyttelsesområde F94.

Ifølge EU's regelsæt vedrørende Natura 2000 samt de nationale implementerende retsregler skal denne videnskabelige usikkerhed komme miljøet til gode, hvilket må resultere i, at der ikke gives tilladelse til at opstille en kystnær havvindmøllepark i Sejerø Bugt.

Det er i øvrigt energipolitisk uklogt, hvis der blev etableret i alt 350 MW havvindmøller i Sejerø Bugt og Smålandsfarvandet. Samtlige de faglige beregninger og vurderinger, som er foretaget i forbindelse med den reviderede VVM for både Sejerø Bugt og Smålandsfarvandet kystnære havvindmølleparker, viser tydeligt, at man så ville "spise" så stor en andel af den acceptable påvirkning af sortænder, at videre udvikling af havvindkraft ikke vil kunne lade sig gøre i mange andre og mere velegnede områder - i realiteten i store dele af de danske farvande og i resten af Vesteuropa.

Det vil bl.a. ramme mulighederne for etablering af havvindmøller under den danske "åben-dør-model", hvor statsstøtten per produceret energienhed er markant mindre end i forbindelse med de statslige udbud, og som derfor er langt at foretrække national- og samfundsøkonomisk. Havvindmøller i Sejerø Bugt og i Smålandsfarvandet vil således være et meget uhensigtsmæssigt benspænd for såvel den danske havvindmølleindustri som for de vedtagne politiske målsætninger om udviklingen af mere havvindenergi.

Med venlig hilsen

- Søren Mark Jensen, Gadevangsvej 153, 3400 Hillerød.
Tlf: 30633254. Email: smjbeijing@gmail.com

Ønskes yderligere oplysninger vedrørende indholdet i dette notat bedes henvendelser rettet til Søren Mark Jensen

- Peter Asboe, Strandparkvej 56, 4400 Kalundborg.
Tlf: 21451172. Email: pasboe@gmail.com
- Gerda Kristensen, Strandparkvej 56, 4400 Kalundborg.
Tlf: 21601924. Email: gerdakristensen@gmail.com
- Marianne Lawaetz, Vollerup vang 36, 4400 Kalundborg.
Tlf: 21438050. Email: mariannelawaetz@gmail.com
- Merle Thestrup, Overbjergsvej 25, 4400 Kalundborg.
Tlf: 59501424. Email: merle@besked.com
- O. Asbjørn Andersen, Strandparkvej 60, 4400 Kalundborg.
Tlf: 59527604. Email: elseasbjørn@gmail.com
- Adam Frølund, Maglemosevej 46, 2920 Charlottenlund.
Tlf: 26688487. Email: adamfroelund@gmail.com
- Flemming Christensen, Hesseløvej 11, 4400 Kalundborg
Tlf: 43999102. Email: fcr@flemming.dk